

АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ ЯК ВАЖЛИВА ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА АДВОКАТА НА ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

THE LAWYER'S REQUEST AS AN IMPORTANT FORM OF REALIZATION OF THE LAWYER'S RIGHT TO RECEIVE INFORMATION

Долгополов А.М., к.ю.н, доцент,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Несін К.В., студентка II курсу магістратури
юридичного факультету

Національний університет біоресурсів і природокористування України

У цій роботі проведено дослідження правової природи адвокатського запиту як необхідного права для здійснення адвокатом своєї професійної діяльності. В Україні визначено гарантоване право адвокатів звертатися з адвокатським запитами до органів місцевого самоврядування, органів державної влади, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання своєму клієнту правової допомоги. Порушення прав адвоката завжди тягне за собою і порушення прав клієнта, інтереси якого адвокат представляє. Дотримання прав адвоката і захист його прав є важливою частиною надання клієнтам правової допомоги.

Як правило, в процесі звернення клієнтів до адвоката за отриманням правової допомоги у вирішенні того чи іншого спору виникає необхідність звернення до відповідної установи, підприємства, організації чи до державного органу з адвокатським запитом для отримання інформації, копій документів для з'ясування та підтвердження певних обставин, тобто для отримання так званої «доказової бази». Все це робиться для надання належної та кваліфікованої допомоги своєму клієнту. Адвокатський запит – це один зі способів отримання адвокатом інформації від державних органів та приватних організацій для надання клієнту правової допомоги. Закон надає адвокату право вимагати надання фактично будь-якої інформації та документів, крім інформації (документів) з обмеженим доступом. Проте поодинокими є і випадки зловживання адвокатом правом на адвокатський запит, а також необґрунтованих відмов із боку установ, підприємств та організацій надавати інформацію та документи на адвокатський запит.

Адвокатський запит можна зарахувати до тих інструментів адвоката, які найчастіше вони використовують у процесі здійснення професійної діяльності на ранніх етапах надання правової допомоги для збирання інформації, копій документів, а також інших відомостей щодо обставин справи, за вирішенням якої клієнт звернувся до адвоката. Натомість, як показує практика, наявність законодавчо встановленого обов'язку суб'єктів, які отримали адвокатський запит щодо надання адвокату відповідної інформації або копії документів протягом 5 робочих днів, не дає стовідсоткову гарантію, що такий адвокатський запит буде розглянуто своєчасно.

Ключові слова: адвокат, правова допомога, запит адвоката, адвокатська таємниця.

In this paper, a study of the legal nature of the lawyer's request as a necessary right to carry out their professional activities as a lawyer. In Ukraine, the guaranteed right of lawyers to apply for lawyers to local governments, public authorities, their officials, enterprises, institutions and organizations, regardless of ownership and subordination, public associations to provide information, copies of documents required by a lawyer to provide legal assistance to its client. Violation of the rights of a lawyer always entails a violation of the rights of the client whose interests the lawyer represents. Respecting the rights of a lawyer and protecting his rights is an important part of providing legal assistance to clients.

As a rule, when clients apply to a lawyer for legal assistance in resolving a dispute, it is necessary to apply to the relevant institution, enterprise, organization or government agency with a lawyer's request for information, copies of documents to clarify and confirm certain circumstances, ie to obtain the so-called "evidence base". All this is done to provide proper and qualified assistance to your client. A lawyer's request is one way for a lawyer to obtain information from public authorities and private organizations to provide legal assistance to a client. The law gives a lawyer the right to demand the provision of virtually any information and documents, except for information (documents) with limited access. However, there are many cases of abuse of the lawyer's right to a lawyer's request, as well as unreasonable refusals by institutions, enterprises and organizations to provide information and documents at the request of a lawyer.

A lawyer's request can be attributed to the lawyer's tools that they most often use in the process of carrying out professional activities in the early stages of providing legal assistance to gather information, copies of documents and other information about the circumstances of the case. On the other hand, as practice shows, the existence of a statutory obligation of entities that have received a lawyer's request to provide a lawyer with relevant information or a copy of documents within 5 working days does not provide a 100% guarantee that such a lawyer's request will be considered in a timely manner.

Key words: lawyer, legal aid, lawyer's request, lawyer's secret.

Основну частину від усіх відмов у задоволенні адвокатських запитів займають відмови, пов'язані з ненаданням адвокатом до запиту адвоката документів, що підтверджують його повноваження. Відповідно до загальних приписів Закону, до адвокатського запиту додаються посвідчені адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордеру або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги [1].

При цьому під час формування додатків до адвокатського запиту більш детально варто зосередити увагу на правильності заповнення ордеру на надання правової допомоги, обов'язкова форма якого затверджується Радою адвокатів України (далі — РАУ). Одна з типових помилок заповнення ордеру на надання правової допомоги, яка вказує на неналежність оформлення адвокатського запиту,

є незазначення адвокатом на звороті ордеру про обмеження повноважень адвоката, якщо такі передбачені договором. У такому разі, як правило, адвокату відмовляють у задоволенні запиту через його неналежне оформлення.

Нещодавно було затверджено нову типову форму ордеру на надання адвокатом правової допомоги та запроваджено процедуру електронного створення ордерів на надання правничої допомоги адвокатом через особистий кабінет адвоката на офіційному вебсайті НААУ (рішення РАУ № 41 від 12.04.2019 р. «Про затвердження Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги в новій редакції»). Основним є те, що нова типова форма ордеру містить такий окремий реквізит, як «Обмеження повноважень, якщо такі передбачені договором про надання правничої (правової) допомоги». Отже, адвокатам, які формують ордери на надання правової допомоги

в електронному вигляді, більше не доведеться долучати до адвокатських запитів копію зворотної сторони ордеру із застереженням щодо наявності чи відсутності цих обмежень повноважень адвоката.

Окрім того, під час заповнення ордеру на надання правової допомоги також варто звернути увагу на коректність зазначення назви органу, в якому адвокат надає правову допомогу. Задля запобігання можливості залишення запиту адвоката без задоволення із зазначених підстав у графі «Назва органу, в якому надається правова допомога» варто вказувати точну назву органу (підприємства, організації, установи), в якому надається правова допомога, та уникати загальних формулювань (зокрема «у всіх підприємствах, установах, організаціях, незалежно від їх форм власності»).

Також адвокат зобов'язаний відшкодувати фактичні витрати на копіювання та друк документів обсягом більше ніж 10 сторінок у разі задоволення його адвокатського запиту [2]. Однак почастишали випадки, коли адвокатам відмовляють у належному розгляді адвокатського запиту, оскільки останній не містить так званих «гарантій» від адвоката щодо відшкодування витрат на копіювання та друк документів, мотивуючи таку відмову невідповідністю адвокатського запиту вимогам Закону.

Водночас такий підхід у розумінні положень Закону не можна вважати правильним, оскільки, по-перше, Законом не передбачається така підстава для відмови в наданні документів або інформації, по-друге, обов'язок щодо відшкодування будь-яких витрат в адвоката настає тільки тоді, коли його адвокатський запит підлягає задоволенню. Також, направляючи адвокатський запит, адвокат не може заздалегідь передбачити результати його розгляду, а тим паче передбачити, що обсяг виготовлених документів становитиме більше ніж 10 сторінок [3].

Останнім часом трапляються непоодинокі випадки відмови в розгляді адвокатських запитів через відсутність у них конкретизації посади, прізвища, ім'я, по батькові керівника органу (підприємства, організації, установи), якому адресовано адвокатський запит. Аналіз приписів Закону дає підстави вважати, що останній не містить норми щодо обов'язку адвоката при подачі адвокатського запиту вказувати прізвище, ім'я, по батькові керівника органу (підприємства, організації, установи), якому адресовано адвокатський запит.

Також варто зазначити, що це питання є досить таки дискусійним. Одні вважають, що відсутність в адвокатському запиті конкретизації посади, прізвища, ім'я, по батькові керівника органу (підприємства, організації, установи), якому адресовано адвокатський запит, не може бути підставою для відмови в його належному розгляді, оскільки Закон не містить таких вимог до адвокатського запиту. Інші, навпаки, стверджують, що необхідно зазначити такі реквізити в адвокатському запиті.

У цьому контексті варто звернути увагу на рішення РАУ № 122 від 30.08.2014 р. «Про затвердження роз'яснень з питань, які виникають при оформленні адвокатського запиту». РАУ висловила думку, що зазначення прізвища, ім'я, по батькові керівника органу (підприємства, організації, установи), якому адресовано адвокатський запит, є необхідним, у тому числі в разі притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Таким чином, під час підготовки адвокатських запитів, окрім спеціального Закону, потрібно враховувати чинні рішення РАУ, які є обов'язковими до виконання усіма адвокатами.

Винятком із закріплених правил щодо обов'язковості надання адвокату документів або інформації у відповідь на адвокатський запит є заборона щодо надання інформації з обмеженим доступом та копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом. При цьому слід зауважити, що інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація (ч. 1 ст. 21 Закону України «Про інформацію») [4].

Згідно з приписами ч. 2 цієї ж статті, конфіденційна інформація – це інформація, доступ до якої обмежений юридичною особою. Юридичні особи, які не бажають відповідати на адвокатський запит та надавати документи чи інформацію, найчастіше посилаються на те, що вони обмежили доступ до запитуваної адвокатом інформації. Для підтвердження обмеження такого доступу, як правило, вказують на наявність відповідного внутрішнього положення про конфіденційну інформацію. Як показує практика, не завжди внутрішні положення про конфіденційну інформацію, на які посилаються юридичні особи, взагалі колись затверджувалися на цьому підприємстві. Проте такий варіант, на жаль, може спрацювати для надання адвокату відповіді на запит.

Водночас варто враховувати те, що обмеженню доступу підлягає винятково інформація, а не сам документ. Якщо документ містить інформацію з обмеженим доступом, для ознайомлення адвокату має надаватися інформація, доступ до якої не обмежений. Окрім того, слід пам'ятати, що адвокатам не може бути надана інформація, яка містить нотаріальну таємницю, а також інформація про фізичну особу (без її згоди на це).

Відповідно до приписів Закону України «Про нотаріат», адвокатські запити, які були направлені приватним нотаріусом щодо отримання інформації про вчинення нотаріальних дій, отримання копій договорів нотаріальних договорів, залишаються без задоволення, оскільки інформація, пов'язана зі здійсненням нотаріусами своєї професійної діяльності, належить до нотаріальної таємниці [5].

Окрім того, без згоди фізичної особи на адвокатський запит не може бути надана документи або інформація, які стосуються її національності, сімейного стану, освіти, релігійних переконань, стану здоров'я, а також адреса, дата і місце народження. Отже, під час формування адвокатських запитів потрібно пам'ятати та враховувати законодавчі обмеження щодо надання інформації з обмеженим доступом.

Також відмова від надання інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність у вигляді накладення адміністративного штрафу та громадської роботи в разі повторного протягом року вчинення такого ж адміністративного правопорушення. Аналіз судової практики дає підстави вважати, що суди, захищаючи інтереси адвокатів, переважно притягають до відповідальності керівників за несвоєчасне надання чи ненадання відповіді на адвокатський запит.

Натомість застосування до винних осіб санкцій, передбачених чинним законодавством, не вирішує головного питання – отримання адвокатом запитуваних документів або інформації, які необхідні для належного захисту прав та інтересів свого клієнта. У такому разі способом відновлення порушених гарантій адвокатської діяльності є звернення адвоката до суду з позовом про зобов'язання надати запитувану адвокатським запитом інформацію або документи.

При цьому варто врахувати, що не так давно Велика Палата Верховного Суду в постанові від 16.01.2019 р. у справі № 686/23317/13-а сформулила новий підхід, відповідно до якого такі справи потрібно розглядати в порядку цивільного судочинства, а не в порядку адміністративного судочинства.

ВП ВС дійшла правового висновку, що спір стосовно ненадання відповіді на адвокатські запити не вважається публічно-правовим, а отже, не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, оскільки адвокатський запит не є запитом, що направлений на отримання публічної інформації, адже може бути спрямований не лише до суб'єктів владних повноважень, але й до будь-якої юридичної особи з метою отримання необхідної інформації.

Отже, нині є ефективні механізми захисту порушених прав адвокатів, які можна використовувати в разі

ненадання чи несвоєчасного надання документів або інформації у відповідь на адвокатський запит.

На жаль, нині слід констатувати негативну динаміку щодо розгляду та задоволення адвокатських запитів, оскільки практика показує, що першопричиною цього явища є недотримання особами, яким направляються адвокатські запити, вимог Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у частині зобов'язань щодо надання інформації або документів, які необхідні адвокату

для належного захисту інтересів клієнтів. Звісно, є способи вирішення цієї проблеми, зокрема, шляхом внесення відповідних змін до законодавства в частині посилення відповідальності за незаконне залишення адвокатських запитів без належного розгляду. Отже, адвокатський запит – це необхідний та значущий інститут гарантій адвокатської діяльності в Україні, який відіграє важливу роль у процесі збирання доказів, а також є ключовим елементом механізму витребування та забезпечення доказів у судочинстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
2. Про затвердження граничних норм витрат на копіювання або друк документів, що надаються за запитом на інформацію : Постанова, Норми від 13.07.2011 р. № 740 / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України*. 2011. № 54, с. 22, ст.2150, код акта 57611/2011.
3. Про доступ до публічної інформації : Закон від 13.01.2011 р. № 2939-VI / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.
4. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
5. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>.